

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

ЯЦУРА Олександра Петрівна

УДК 81'42+801.631.5:82...А/Я1/7.08

**АНТРОПОНІМІКОН
СУЧАСНИХ ПОЕТИЧНИХ І ПРОЗОВИХ ТВОРІВ
А. ВОЗНЕСЕНЬСЬКОГО ТА Є. ЄВТУШЕНКА
(структурно-функціональний аспект)**

10.02.02 – російська мова

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2009

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі російської мови Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор,
Іванова Людмила Петрівна,
Інститут іноземної філології
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
професор кафедри російської мови

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор,
Калінкін Валерій Михайлович,
Донецький національний медичний університет
імені М. Горького,
завідувач кафедри української та російської мов;

кандидат філологічних наук, доцент,
Сахарова Ольга Вікторівна,
Київський славістичний університет,
доцент кафедри української філології

Захист відбудеться «20» березня 2009 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.04 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, 01601, Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 19 лютого 2009 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

А. В. Висоцький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Дослідження власних імен є важливим напрямом вітчизняного мовознавства. Різномасштабний аналіз номінативних одиниць у лінгвістиці зумовлений своєрідністю реалізації антропонімів у мові й мовленні. Питання ономастики художніх творів та її ролі в тексті, співвідношення поетичного і реального антропонімікону досліджували С. І. Зінін, В. Н. Михайлов, О. І. Фоякова, процеси номінації – В. М. Калінкін, М. Е. Рут, А. В. Суперанська, поетику власних імен – В. М. Калінкін, Е. Б. Магазанік, В. А. Кухаренко, Л. М. Щетинін, конотації онімів – Є. С. Отін, питання стилістики антропонімів у художній мові – В. В. Виноградов, Ю. О. Карпенко, В. А. Никонов, М. К. Фролов та інші. Проте досі відсутній цілісний опис ономастичної системи в структурно-функціональному аспекті на матеріалі сучасних літературних творів, зокрема поезії та прози А. Вознесенського та Є. Євтушенка.

Антропоніми відіграють важливу роль у розкритті головної теми та ідеї, авторського задуму та сюжету, виступають ключовими словами у складній композиції художнього тексту. Саме у творах А. Вознесенського та Є. Євтушенка – найбільш значущих сторінках російської літератури останніх десятиріч – власні імена стають відображенням сучасної епохи. Інтерес до текстів цих авторів зумовлено насамперед схожістю їхнього світогляду та фонових знань, здобутих за радянської епохи. Ця схожість позначається на ономастиконі творів і прецедентних феноменах. У поезії та прозі А. Вознесенського і Є. Євтушенка антропоніми набувають соціального, культурного, символічного забарвлення, виконують функцію вербального втілення художньої концепції творів та розв'язують індивідуально-естетичні завдання.

У зв'язку з цим актуальність роботи визначається необхідністю дослідження антропонімів як однієї з важливих складових лексичних підсистем мови, що входять у текстовий простір як окремого тексту, так і цілої низки взаємопов'язаних творів певного стилю та жанру, у загальну когнітивну базу і формують фонові знання носіїв мови. Ономастична лексика художнього тексту відображає ідіостиль письменника, характеризує його погляди та світогляд, підкреслює особливість авторської манери. Отже, антропонімікон створює широкі можливості для дослідження індивідуально-авторських, оказіональних імен, що сприятиме поглибленню теорії прецедентного імені, більш повній характеристиці ідіостилу письменників.

Дослідження антропонімікону поезії та прози А. Вознесенського та Є. Євтушенка дозволяє охарактеризувати закономірності організації ономастичного простору твору, виявити набір індивідуально-авторських

словотвірних форм онімів, проаналізувати прецедентні імена та їх конотативні характеристики, визначити структуру й функції онімів.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами і планами.

Дисертаційне дослідження проведено у межах комплексної наукової програми Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова «Дослідження проблем гуманітарних наук», включено до плану науково-дослідної роботи кафедри російської мови та є складовою частиною комплексної теми «Проблемні питання сучасної російської мови». Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 10 від 29 квітня 2004 року).

Мета дослідження – визначити та проаналізувати структурні й функціональні особливості антропонімів у поетичних і прозових текстах А. Вознесенського та Є. Євтушенка як складової ідіостилю.

Визначена мета реалізується шляхом виконання таких **завдань**:

1. Описати основні словотвірні моделі індивідуально-авторського антропонімікону в художніх творах А. Вознесенського та Є. Євтушенка.

2. Визначити прийоми поповнення індивідуально-авторських ономастиконів у аналізованих текстах.

3. З'ясувати денотативні та конотативні функції прецедентних імен у творах А. Вознесенського та Є. Євтушенка.

4. На основі частотності використання прецедентних імен встановити індивідуально-авторські уподобання у вживанні цих феноменів.

5. Охарактеризувати принципи поповнення когнітивної бази та фонових знань за участю прецедентних антропонімів.

6. Систематизувати і навести в додатках прецедентні імена текстів А. Вознесенського та Є. Євтушенка.

Об'єктом дослідження є антропоніми поетичних і прозових художніх творів А. Вознесенського та Є. Євтушенка, на матеріалі яких шляхом суцільної вибірки було створено картотеку обсягом 1522 номінативні одиниці.

Предметом дослідження є словотвірно-структурні моделі індивідуально-авторських антропонімів, особливості функціонування okazіонального і прецедентного ономастиконів у межах певного художнього тексту.

Матеріалом дослідження обрано твори А. Вознесенського (збірники «Аксиома самоиска», «Иверский свет» і «Страдивари состраданья») та Є. Євтушенка (збірники «Лирика», «Медленная любовь», повість «Ардабиола», романи «Ягодные места» та «Не умирай прежде смерти»).

На всіх етапах дослідження застосовувалися традиційні лінгвістичні **методи**: описовий, зіставний, а також етимологічний і стилістичний аналіз. Їх

використання зумовлено метою роботи й характером інтерпретованого матеріалу. Із загальнонаукових прийомів застосовано спостереження, контекстний аналіз, а також симптоматичну статистику.

Наукова новизна. Дисертація є першим у російській лінгвістиці дослідженням двох напрямів літературної ономастики – індивідуально-авторських антропонімічних утворень та прецедентних імен, представлених в художніх текстах наших сучасників – А. Вознесенського та Є. Євтушенка. У дослідженні проаналізовано цілком новий антропонімічний матеріал, виявлено мовленнєві та мовні okazіональні оніми, охарактеризовано їх основні словотвірні моделі, запропоновано класифікацію прецедентних імен, визначено принципи поповнення когнітивної бази і фонових знань за участю прецедентних антропонімів, які функціонують денотативно або конотативно.

Теоретичне значення дисертації полягає в удосконаленні структурно-функціональної систематизації літературного антропонімікону – okazіонального і прецедентного – як частини ідіостилію письменника, їхньої ролі в когнітивному просторі. Впроваджений в науковий обіг фактичний матеріал і теоретичні висновки може бути використано в лінгвістичних дослідженнях з лексикології, словотвору, лінгвокультурології, літературної ономастики й теорії прецедентності, у розв'язанні проблем загальної та прикладної ономастики.

Практичне значення полягає в тому, що результати дослідження можуть знайти застосування в лінгвокультурологічній і лексикографічній практиці, у підготовці ономастичних словників, написанні навчальних посібників та викладанні курсів з лінгвістичного аналізу художнього тексту, літературної ономастики, стилістики, лінгвістики й лексикології.

Впровадження матеріалів дослідження. Матеріали роботи було використано в навчальному процесі кафедри російської мови Інституту іноземної філології НПУ ім. М. П. Драгоманова (довідка № 0710/2475 від 17.12.2008 р.), Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (довідка № 444-08 від 12.12.2008 р.), спеціалізованої загальноосвітньої школи № 216 м. Києва (довідка № 146-1 від 21.10.2008 р.), середньої загальноосвітньої школи № 232 (довідка № 265 від 12.12.2008 р.), у викладанні ділової української мови на курсах підвищення кваліфікації фахівців галузі Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту Державного інституту розвитку сім'ї та молоді, у всеукраїнському дослідженні ціннісних орієнтацій молоді у межах проекту «Становище молоді в Україні (щодо підтримки молоді сім'ї, посилення соціального захисту дітей та молоді у 2001-2006 рр.)» (довідка № 243/1 від 14.10.2008 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено в доповідях та виступах на

міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях: на VII Міжнародних Карських читаннях «Антропоцентричний підхід у дослідженні мови» (Ніжин, 1998 р.), на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми безпеки української нації на порозі XXI сторіччя» (Київ, 1998 р.), Міжнародній науковій конференції «Східнослов'янська філологія: від Нестора до сьогодення» (Горлівка, 2008 р.), VII Міжнародній науковій конференції «Міжкультурні комунікації: ноосферна парадигма в мові» (Алушта, Крим, 2008 р.), IX, XI, XVI, XVII міжнародних наукових конференціях ім. проф. Сергія Бураго «Мова і культура» (м. Київ, 2000 р., 2002 р., 2007–2008 рр.).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження опубліковано в 9 одноосібних статтях, 5 з яких – у фахових наукових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку умовних скорочень та списку використаних джерел (309 найменувань) та додатків (193 сторінки). Загальний обсяг роботи – 434 сторінки, основний текст становить 208 сторінок. У тексті дисертації міститься 1 таблиця.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, її актуальність, визначено мету, основні завдання, об'єкт і предмет дисертаційного дослідження, базу фактичного матеріалу та методи аналізу, розкрито наукову новизну роботи, її теоретичне й практичне значення.

У **першому розділі** – «**Проблема функціонування антропоніма в художньому творі**» – здійснено теоретичний огляд підходів у дослідженні ономастики художнього тексту. З'ясовано, що більшість наукових напрацювань, присвячених функціонуванню власних імен у художньому творі, спрямовано на аналіз у лексичному, лексико-семантичному, словотворчому або стилістичному аспектах (О. П. Багірова, Л. В. Біла, Ю. О. Гурська, Д. І. Єрмолович, В. М. Калінкін, І. А. Корольова, І. О. Мариненко, Г. В. Соколова, Ю. М. Тинянов, О. І. Фоякова, В. К. Чичагов та інші).

В аналізі терміносистеми сучасного антропонімікону за основу взято такі визначення термінів: *власне ім'я* та *антропонім* – універсальні, функціонально-семантичні категорії іменників, особливий тип мовних знаків, призначений для виділення та ідентифікації одиничних об'єктів (істот і неістот), що визначають одиничні поняття та загальні уявлення про ці об'єкти в мові, мовленні та культурі народу (О. І. Фоякова); *поетонім* –

сукупність використань певного імені в тексті, багатофункціональна одиниця поетичної мови (В. М. Калінкін).

Визначено типи компонентів конотацій: оцінний або емоційно-оцінний, параметричний, стильовий, культурний, образний; ці типи притаманні насамперед конотативним власним іменам – *конотонімам*, як *інтралінгвальним* (що вживаються в рамках однієї мови або в активно взаємодіючих близькоспоріднених мовах), так і *інтерлінгвальним* (*міжмовним*) (Є. С. Отін).

У дослідженні запропоновано поділ антропонімів на *оказіональні* та *прецедентні імена*. Поняття «оказіоналізм» тлумачиться як мовне явище, що виникло під впливом контексту, ситуації мовного спілкування і виконує певне актуальне комунікативне завдання, спрямоване передусім на визначення змісту і формування експресивного відтінку. *Прецедентне ім'я* (далі – П) – індивідуальне ім'я, пов'язане або з широковідомим текстом, що належить до прецедентних, або з прецедентною ситуацією; це своєрідний складний знак, при використанні якого в комунікації здійснюється апеляція не безпосередньо до денотата, а до набору диференційних ознак цього прецедентного імені (Д. Б. Гудков).

Наразі теорія прецедентності оперує поняттями «прецедентна ситуація», «прецедентне ім'я», «прецедентний вираз», «прецедентний феномен», що відображено в роботах А. Вежбицької, Д. Б. Гудкова, В. В. Красних, Г. О. Проскуріної, А. О. Євтюгіної, І. В. Захаренко, О. А. Земської, Г. Г. Слишкіна та інших.

П, як і всі типи прецедентних феноменів, поділяються на *соціумно-прецедентні*, *національно-прецедентні*, *універсально-прецедентні* (В. В. Красних), *транснаціональні* (С. В. Банникова) та *автопрецеденти* (Д. Б. Гудков). Наведеною класифікацією визначається рівень прецедентності.

П відзначаються великою інформативністю, суб'єктивністю та мобільністю, вони можуть виконувати *метафоричну* або *метонімічну* функції (Д. І. Єрмолович), виступати в ролі *імені-символа*, вказуючи на еталонну сукупність певних рис (Д. Б. Гудков).

На сучасному етапі вивчення антропонімікону удосконалюється загальна теорія оніма, його типологія. Різні аспекти систематизації ономастичних одиниць реалізуються у наукових працях таких учених, як О. А. Бешкарєва, Л. В. Біла, М. В. Горбаневський, Л. П. Іванова, В. А. Кухаренко, В. А. Никонов. Проте в сучасній літературі не існує чітких правил і традицій утворення власних імен: кожен номінант обирає свій шлях та свої методи. У літературній антропоніміці досі не сформульовано критеріїв універсальної класифікації прецедентних іменувань.

Враховуючи специфіку творів А. Вознесенського та Є. Євтушенка, в роботі запропоновано таку класифікацію ПІ: 1) літератори; 2) вчені; 3) артисти і музиканти; 4) художники; 5) суспільно-політичні діячі; 6) військові діячі; 7) спортсмени; 8) герої художніх творів; 9) біблійні персонажі та герої міфів; а також поділ ПІ на ті, що функціонують *денотативно* (*екстенціонально*), тобто іменують предмет, вказуючи безпосередньо на денотат і *конотативно* (*інтенціонально*), тобто використовуються для характеристики об'єкта (Д. Б. Гудков).

У другому розділі – «Індивідуально-авторські антропоніми в текстах А. Вознесенського та Є. Євтушенка» – проаналізовано індивідуально-авторські антропоніми в текстах А. Вознесенського (далі – А. В.) та Є. Євтушенка (далі – Є. Є.). Виявлено два типи okazіональних онімів – *мовні* та *мовленнєві*. Мовні okazіональні антропоніми утворюються з формантів, притаманних певній мові, їхня структура визначається самою моделлю. Okazіональність формується переважно за рахунок коренів-апелятивів. Мовленнєві okazіоналізми моделей не мають.

У ході дослідження текстів обох авторів виявлено найбільш поширені способи творення онімів.

1. Узуальні словотвірні прийоми:

а) суфіксальний – утворення онімів шляхом приєднання російського афіксального форманта для утворення прізвищ *-ов/-ев, -ин/-ын* до мотивованого слова, вираженого загальною назвою (*Аэродром-ов, Кролик-ов, Хронолог-ов, Хризантем-ов, Хромосом-ов, Уголок-ов* – у А. В., *Каряк-ин, Кривц-ов, Лачуг-ин, Нахабк-ин, Ситечк-ин* – у Є. Є.), дієсловом (*Упаков-к-ин* – у А. В.), топонімом (*Передел-к-ов, Хиросим-ов* – у А. В.), іноземним антропонімом (*Тулуз-Лотрек-ин, Хусаин-ов* – у А. В., *Иван Ренуаров* – у Є. Є.). Є. Євтушенко застосовує цей спосіб творення імен по батькові: *Поллитрич, Виссариныч, Яма Ямовна* і *Снег Снегович*;

б) префіксально-суфіксальний (за допомогою префіксального форманта *за-* зі значенням віддаленості – *Заграничный, Загорянский* – у Є. Є.);

в) складання з опорним компонентом, тотожним самостійному слову *лже-, полу-* (*лже-Дима* – у А. В., *полу-Гамлет, полу-Грозный, полу-Челкаш* і *лже-Христос* – у Є. Є.), двох самостійних слів (*Сталиногитлер, Шекспироссия, Гамлето-Лир* – у Є. Є.), запозичених слів-кальок (*Камер-Герр* – у А. В., «*BODY-CAD*» – у Є. Є.);

г) складання у поєднанні з суфіксацією (*Хор-кобзон-ов, Хром-о-сапожк-ов, Христ-о-ран-ов, Хром-о-нос-ов, Храм-о-лом-ов, Хорошо-б-ыв* і *Хитр-о-шепот-ов* – у А. В., *Ардабьев* і *Семирадов* – у Є. Є.);

д) аббревіація (*Ваксенов, Макгибин* – у А. В., «*Райсберкасса*» – у Є. Є.).

2. Індивідуально-авторські переосмислення лексичних одиниць:

а) використання в ролі власних імен найменувань, які виконують у тексті денотативну функцію (*Август, Вор, Время, Гость, Зарев, Искусство, История, Красота, Муза, Надежда, Олох, Олуу, Осень, Охотник, Сударь, Судьба, Художник, Человек* – у А. В., *Денатурат, Лед, Лу́жа, Октябрь, Плешка, Поза* – у Є. Є.);

б) використання топонімів (метонімічного переносу – «*парень Махачкала / мрачно остер, как скала*», «*лет семнадцати Винница тоже не именинница*», «*загоревал, худенький Ереван?*», «*как ты попал сюда, Ижевск?*», «*сморкается Самарканд*») для іменування осіб жіночої (*Винница, Махачкала*) і чоловічої статі (*Ереван, Ижевск, Самарканд*) – у Є. Є.

3. Для обох письменників характерним є утворення мовленнєвих okazіоналізмів (оказіоналізмів, що не мають мовних моделей):

а) використання займенників (*Никто Неизвестный, Ничто*) – у А. В.;

б) застосування словотвірної моделі «загальна назва + числівник» для іменування когось невизначеного (*Робот-6, Робот-8*) – у А. В.;

в) скорочення або іменування персонажа однією літерою алфавіту (кириличного або латинського) для визначення типізації (*К., поэт П.; С.; лейтенантик Н, ЧИН ИКС, ЧИН ИГРЕК, критик Зета; поэт О-в; гражданин А., балерина Б..., экспериментщик Ъ, тамада Ъ*) – у А. В.;

г) повтор окремих букв *Ы-Ы, И-И* – у Є. Є.;

д) застосування акустатичного прийому для відображення своєрідності вимови імен персонажами художніх творів або їхньої мовленнєвої культури (*Ванья, Евтученко, Еухенио, Микаэл Анджелли, Гюи де Флобер, Гюстав Мопассан, Запери, Иван Ренуаров*) – у Є. Є.

Для створення експресивного ефекту письменники використовують стилістичні прийоми – алітерацію та асонанс (*Хмырясовы, Массивий Муравлев* – у А. В., *Тихон Тихонович Тугих* – у Є. Є.), фонографічні – наголос (*Никто, Ничто* – у А. В., *Филосуф і Философу* – у Є. Є.).

Кожен з авторів віддає перевагу певним мовним, композиційним, стилістичним прийомам творення художнього образу. Так, А. Вознесенський використовує оніми-антитези (*Художник і Охотник* – «создатель» ↔ «разрушитель»; *Олох і Олуу* – «жизнь» ↔ «смерть»), знак оклику («*И.С. Кроликов!*», «*тов. ТВ!*») і питання («*вопрос... Мисс ТВ*») для експлікації додаткової предметно-понятійної інформації.

Для А. Вознесенського характерним є запозичення імен та прізвищ з творів різних авторів і об'єднання їх в одному антропонімі (прийом алюзії) (*Арлекин Тарелкин*), об'єднання типізованого прізвища з нейтральним іменем (*Димитрий Прохоров*).

Індивідуальними (у порівнянні з творчістю А. В.) способами творення okazіоналізмів у творах Є.Євтушенка є злиття або об'єднання прецедентних

імен (*Адольф Виссарионович, Сталиногитлер, Гамлето-Лир, Шекспироссия*, в останньому спостерігається прийом гаплогії), злиття основи відомого прізвища з продуктивними формантами *-ер, -ай* (*Солженицер, Шеболдай*), злиття основ з використанням інтерфікса *-о-* (*Беломестных*), використання демінутивних і пейоративних суфіксів *-ушк, -юг-* (*Пеструшка, Ерюгин*). Ідіостилю Є. Євтушенка притаманні нові конотативні значення в іменах відомих суспільно-політичних і культурних діячів (*бывший Хозяин, Восходящий Аппаратчик, Главный Начальник Спорта, Кристальный Коммунист, Маленький Карабах, Оккупированный Пацан, Оголец из Барака, Романтик Путча, Самый, Хозяин Азербайджана* тощо), використання лапок для посилення іронії (*«Райсберкасса», «BODY-CAD»*). Значення мовленнєвих оказіоналізмів *Ы-Ы, Й-Й* пояснюється в контексті, в мовленні.

На підставі проаналізованого сформульовано висновок: створені індивідуально-авторські номінативні одиниці мають різноманітну структуру, виконують, зокрема, інформаційно-естетичну функцію, а кожна словотвірна морфема надає додаткового значення, здійснює характеризуючу та емоційно-експресивну функції. Цілеспрямоване застосування авторами конотацій сприяє глибшому осмисленню оказіоналізмів.

Незалежно від того, чи ввійдуть в подальшому створені А. Вознесенським та Є. Євтушенком оказіональні оніми в загальний словниковий фонд і використовуватимуться в мові, чи залишаться разовими, ситуативно закріпленими, роль майстрів літератури в процесі поповнення когнітивного простору очевидна.

У третьому розділі – **«Прецедентні імена в творчості А. Вознесенського та Є. Євтушенка»** – розглянуто прецедентні імена (ПІ), вжиті в художніх текстах А. Вознесенського та Є. Євтушенка. Всі ПІ, що використовуються в творах авторів (всього 731 ПІ), систематизовано в додатках до дисертаційного дослідження.

Прецедентні імена в художніх текстах обох авторів викликають особливий інтерес, оскільки виступають як одиниці когнітивного і мовного планів, відображають досвід носіїв однієї культури та становлять ядро концептної картини світу, а також є обов'язковими для всіх членів однієї лінгвокультурної спільноти.

У дослідженні обрано поділ ПІ на ті, що функціонують конотативно і денотативно.

Аналіз цих мовних одиниць з погляду семіотики і ступеня їх відомості свідчить, що ономастичний матеріал текстів А. Вознесенського (всього 414 ПІ) носить національний відтінок, зорієнтований насамперед на представників російської лінгвокультурної спільноти, а також відображає інтереси письменника: очевидно, що А. Вознесенському ближчі за все література (147 ПІ літераторів і 35 – персонажів художніх творів) й

мистецтво (51 П). У кожній сфері діяльності автор виявляє свої уподобання, еталонні образи, що мають високу частотність вживання: серед письменників це його вчитель *Б. Л. Пастернак* (уживається 42 рази), а також *Пушкін* (20 раз), *Маяковський* (28), *Данте* (17), серед художників – *Микеланджело* (32 уживання), *Гойя* (14), *Пикассо* (6), *Марк Шагал* (6), інші. Для автора характерним є використання як «імен-символів» (*А. Блок*, *Рихтер*) (*Д. Б. Гудков*), так і феноменів у ролі «складного знака» (*Чуковський* ↔ *он лесничий, от российской интеллигенции в нем участие к ближнему, истинно русский интеллигент*) (*В. В. Красних*). Серед П героїв художніх творів виділяються *Фауст* (16 уживань) *І. Гете*, *Гамлет* (11) і *Ромео* (5) *У. Шекспіра*. Крім того, проявляється увага *А. Вознесенського* до релігії, про що свідчать використання імен-біблеїзмів (загалом 39 П – *Бог*, *Иисус*, *Дева Марія*, *Заступниця*, *Андрей Первозванный*), метафори (типа «*Высоцкий воскрес. / Воистину воскрес!*»), апеляції в тексті до імен святих. Необхідно виділити також П зі сфер діяльності, до яких автор виявляє мінімальний інтерес, – спорт (5 П – *Пеле*, *Бобров*, *Брумель*, *Ткаченко*) і військова справа (12 П – *Батый*, *Наполеон*, *Потемкин*, *Суворов*, *Тухачевский*).

Більшу групу утворюють П, не завжди тісно пов'язані з прецедентними текстами або широко відомими ситуаціями; вони функціонують «автономно», маючи при цьому всі ознаки прецедентності (*Гомер*, *Сальватор* (авт.) *Дали*, *Мичурин*, *Моцарт*, *Ноздрев*, *Пастер*, *Пеле*, *Пресли*, *Тарас* (*Шевченко*), *Франко*, *Шекспир*, *Шостакович*, інші).

В антропонімічному просторі текстів *А. Вознесенського* спостерігаються різні рівні прецедентності та, відповідно, різні прецедентні імена: соціумно-прецедентні (*Александр Ткаченко*, *Вознесенская Антонина Сергеевна*, *Фишер Бобби*) – феномени, відомі будь-якому пересічному представнику того чи іншого соціуму; національно-прецедентні (*Ахматова*, *Врубель*, *Слава Зайцев*, *Ландау*, *Тарковский*, *Райкин*, *Феофан Грек*, *Хлебников*) – відомі будь-якому представнику тої чи іншої національної лінгвокультурної спільноти; універсально-прецедентні (*Данте*, *Микеланджело*, *Ной*, *Пеле*, *Прометей*, *Пуччини*, *Рихтер*, *Тициан*, *Шопен*, *Штраус*) – відомі пересічній сучасній людині і належать до її «універсального» когнітивного простору (*В. В. Красних*); транснаціональні (*Алёнушка*, *Гамлет*, *Джоконда*, *Пьеро*, *Ротару*, *Сен-Лоран*, *Чайльд-Гарольд*) – феномени, які ґрунтуються на загальновідомих текстах і реаліях-джерелах (світова література, комічна ситуація, мистецтво тощо), можуть бути запозичені з однієї культури в іншу, зберігаючи статус прецедентних, а також попередній або змінений обсяг знань (*С. В. Банникова*).

Крім узуальних конотативних П, творчості *А. Вознесенського* притаманні й оказіональні переосмислення деяких П. Автор використовує оригінальне значення конотоніма *Золушка*, відсутнє у словниках («будущая

принцесса», «очень красивая девушка», «в каждой девушке скрывается Золушка»), застосовує метафоричні та метонімічні переноси («Попробуйте купить Ахматову», «Высоцкий воскрес. / Воистину воскрес!», «пляшет хоккей – двенадцатирукий Шива»), використовує алітераційні ефекти («Я – Гойя! / Глазницы воронок мне выклевал ворог, слетая на поле нагое, / Я – Горе. / Я – голос / войны, городов головни на снегу сорок первого года. / Я – голод... Я – Гойя», «К Харонам! / Хороним. / Хороним поэмы»), обіграє звуко-буквену форму імені («ВЛАДИМИР ВЛАДИМИРОВИЧ РАЗРЕШИТЕ ПРЕДСТАВИТЬСЯ = ВОЗНЕСЕНСКИЙ»). Таким чином, значні виразні можливості текстів А. Вознесенського знаходять своє відображення в антропоніміконі автора.

У проаналізованих поетичних текстах Є. Євтушенка представлено 135 ПІ, серед яких виділяються прецедентні феномени різних рівнів: соціумні (*Блюмкин, Вигдорова Фрида, Крахмальникова Зоя, Соломон Михоэлс*), національні (*Блок, Берия, Манилов, Маяковский, Мышкин*), транснаціональні (*Дульцинея, Лир, Монтан, Эдит Пиаф, Яшин*), універсальні (*Будда, Иисус Христос, Спартак*). З національної когнітивної бази Є. Євтушенка відбирає ПІ, близькі темам його творчості, про що свідчить висока частотність використаних ПІ, насамперед література. До цієї сфери віднесено 40 ПІ літераторів (з найбільшою частотністю вживаються імена *Евтушенко* – 13 уживань, *Мандельштам* – 11, *Пушкин* – 8, *Шекспир* – 10) і 24 ПІ – іменування героїв художніх творів (*Гамлет, Ромео і Джульєтта, Лир, Манилов, Мышкин, Ноздрев* – по 2 вживання). Поет приділяє значну увагу галузям:

- а) музиці та театру (17 ПІ – *Григ, Высоцкий, Михоэлс, Окуджава, Скрябин*);
- б) військовій справі (11 ПІ – *Блюмкин, Дзержинский, Стенька Разин*);
- в) політиці (10 ПІ – *Андропов, Нефертити, Сталин, Хрущев*).

На відміну від А. Вознесенського, Є. Євтушенка у поетичних текстах мало звертається до теми мистецтва (5 ПІ – *Гоген, Ладо Гудиашвили, Версаче, Дали*), але частіше, ніж А. Вознесенський, згадує імена спортсменів (6 антропонімів, серед яких, як і у А. Вознесенського, згадуються ПІ *Бобров* і *Пеле*).

Відзначено характерні особливості створення експресивного ефекту ПІ в поетичних текстах Є. Євтушенка: вияв емоційно-експресивної оцінки ПІ від особистого «я», формування мінімізованого уявлення про денотат ПІ (*Есенин* – «нежность к березкам и лугам», *Лермонтов* – «замкнутая душа», *Всеволод Бобров* – «гений прорыва», *Федотов* – «гений паса»), використання власних імен-символів (*Джоконда, Квзимодо, Обломов*), в тому числі у протиставному ідеологічному контексті (*Адам, Ева, Ной* – «Адам и Ева были беспартийные, / ковчег придумал беспартийный Ной»), застосування внутрішньотекстових конотацій-антитез у характеристиці ПІ (*Галилей* –

«вреден и неразумен» ↔ «стал великим», *Николай Тарасов* ↔ *Кремль* – «добрий геній», «Советский спорт» ↔ «злой геній»), III у множині (*Евтушенки, Ромео и Джульетты, Сартры, Фаусты*) як засіб типізації загальних ознак III, надання авторського значення III *Буратино* – «той, хто вижив у складних умовах», графічне виділення власних імен «не «Е.», а «Евг.»».

У прозі Є. Євтушенка III є виразно маркованими одиницями, вони втілюють авторську ідею – відтворити контекст епохи. Письменник створює свій тип антропонімічної системи – не лише естетичний і культурно-інформаційний, а й духовно-емоційний, котрий утверджує загальнолюдські цінності.

Аналіз частотності використання прецедентних імен в прозових творах Є. Євтушенка свідчить про інтерес автора до таких сфер діяльності:

- а) 74 III літературної сфери, серед них 42 III письменників і поетів (*Пушкин* – 31 уживання, *Достоевский, Маяковский* і *Неруда* – по 8 та інші), 32 III героїв художніх творів (*Мышкин* – 10 використань, *Ванька Жуков* – 5, *Д'Артаньян, Атос, Илья Муромец, Штирлиц* – 2, *Маргарита, Пьер Безухов* – по 1, інші);
- б) 30 III суспільно-політичної діяльності (*Сальвадор Альенде* – 24 уживання, *Пиночет* – 7, *Киров, Петр Первый, Черчилль* – по 4, *Герберт Гувер, Ленин, Линкольн, Маркс, Сталин, Трумен* та інші);
- в) 19 III науковців (*Циолковский* – 76 використань, *Сократ* – 3, *Вернер фон Браун, Мичурин, Ландау, Ломоносов, Эйнштейн* та інші);
- г) 18 III представників військової галузі (*Козьма Крючков* – 6 уживань, *Наполеон* – 5, *Матросов* – 3, *Жуков* – 2, *Семен Михайлович* (Буденный) *Власов, Рихард Зорге, Колчак, Л. Г. Корнилов, Тухачевский* – по 1 разу та інші).

З найменшою частотністю використовуються імена:

- а) з біблійних і міфологічних сюжетів – 6 III (*Бог* – 49 використань, *Иисус Христос* – 5, *Геракл, Николай Чудотворец* – 3, *Сергий Радонежский* – 1),
- б) спортивної сфери – 5 III (*Иван Поддубный* – 3, *Мохаммед Али, Бобби Халл, Фил Эспозито, Крис Шверт* – по 1 вживанню);
- в) мистецтва – 4 III (*Модильяни, Шишкин, Гоген, Суриков*).

Внаслідок спостереження та аналізу прозових творів Є. Євтушенка відзначено:

– різні рівні прецедентності аналізованих номінативних одиниць:

- а) соціумно-прецедентні – *Алисон Краузе, Варвара Евграфовна Циолковская, Вернер фон Браун, Ортензия, Поддубный, Фил Эспозито*;
- б) національно-прецедентні – *Есенин, Лев Толстой, Иосиф Кобзон, Лавр Георгиевич Корнилов, Матросов, Обломов, Раскольников, Соловьев*;
- в) універсально-прецедентні – *Бог, Геракл, Гитлер, Квазимодо, Эйнштейн*;
- г) транснаціональні (*Муслим Магомаев, Порто, Ринго Стар, Форд*);

– різні способи інтерпретації ПІ, варіативність особистісних смислів феноменів:

а) протилежні емоційно-експресивні оцінки мають ПІ *Пушкин, Горький, Достоевський, Есенин, Маяковский, Пабло Неруда (антикрыса, инстинкт нации ↔ лучший плохой поэт), Петр Первый (народу поугробивал ↔ великий мужик)*;

б) власне-авторськими конотативними значеннями наділено ПІ *Бог → «случай», Циолковский → «птица»*;

в) прецедентне ім'я *Павлик (Морозов)* – приклад феномена, що змінює конотативне значення у зв'язку з ідеологічними поглядами лінгвокультурної спільноти;

г) при вживанні ПІ використано метонімічний перенос (*швейная фабрика имени Рихарда Зорге*), фонетичний ефект (алітерація) *Блок («Впрочем, у Блока тоже много плохих стихов. «Так вонзай же, мой ангел вчерашний, в сердце острый французский каблук» – это же обыкновенная пошлятина»)*, *Гумилев («Там особенно крепко в конце: «И подползают поезда лизать поэзии мозолистые руки...» Какое «з» – прямо как металл звенит! А дальше у Гумилева хуже. Красивовато слишком»)*.

Отже, в текстах Є. Євтушенка використано різноманітні прийоми актуалізації ПІ, що є характерною рисою ідіостилю автора.

Аналіз частотності прецедентних імен (табл. 1) у творах А. Вознесенського та Є. Євтушенка показав, що корпус цих феноменів не є постійним. Зміна суспільних відносин, соціальних умов, переорієнтація моральних цінностей, втрата одних понять і поява нових зумовлюють рухомість складу прецедентних імен: одні з них виходять з ужитку, інші набувають нових або додаткових значень; народжуються нові імена.

Таблиця 1

Частотність використання прецедентних імен (у відсотках)

Категорія прецедентного імені	Кількість уживань, %			
	Андрій Вознесенський	Євген Євтушенко		
		Всього	Поезія	Проза
літератори	147 – 35,5%	82 – 25,87%	40 – 29,63%	42 – 45,86%
актори і музиканти	42 – 10,14%	41 – 12,93%	17 – 12,59%	24 – 38,52%
художники	51 – 12,31%	9 – 2,84%	5 – 3,7%	4 – 6,43%
суспільно-політичні діячі	29 – 7,03%	40 – 12,62%	10 – 7,41%	30 – 26,59%
військові діячі	12 – 2,9%	29 – 9,15%	11 – 8,15%	18 – 23,02%
вчені	38 – 9,22%	27 – 8,52%	8 – 5,93%	19 – 23,64%

спортсмени	5 – 1,21%	11 – 3,47%	6 – 4,44%	5 – 3,13%
герої художніх творів	35 – 8,49%	56 – 17,66%	24 – 17,8%	32 – 23,93%
біблійні персонажі та герої міфів	39 – 9,46%	16 – 15,04%	10 – 7,41%	6 – 7,68%
інші реальні особистості	16 – 3,88%	6 – 1,19%	4 – 2,96%	2 – 1,25%
Всього	414 – 100%	317 - 100%	135 – 100%	182 – 100%

Великий інтерес автори проявляють до літератури, про що свідчить високий рівень частотності ПІ:

- а) 182 імені (що становить 43,99% від загальної кількості прецедентних імен, що вживаються), серед них 147 (35,5%) імен літераторів і 35 (8,49%) ПІ героїв художніх творів у текстах А. Вознесенського;
- б) 138 (43,53 %) ПІ, серед яких 82 (25,87%) – імена письменників і 56 (17,66%) – героїв художніх творів у поезії та прозі Є. Євтушенка.

До імен з високим рівнем частотності належать також ПІ зі сфер:

- а) музики і театру – 42 антропоніми (10,14%) в текстах А. Вознесенського і 41 (12,93%) – Є. Євтушенка;
- б) суспільно-політичної діяльності – 29 (7,03%) імен в текстах А. Вознесенського і 40 (12,62%) – Є. Євтушенка;
- в) учених – 38 (9,22%) в текстах А. Вознесенського і 27 (8,52%) – Є. Євтушенка.

У кожного з авторів є свої уподобання:

- а) у текстах А. Вознесенського виділяються імена відомих діячів мистецтва – 51 ім'я (12,31%), біблійних персонажів і героїв міфів – 39 (9,46%);
- б) у текстах Є. Євтушенка – імена видатних представників військової справи – 29 (9,15%).

Найменш чисельною для обох авторів є галузь спорту: 5 (1,21%) прецедентних імен в творах А. Вознесенського і 11 (3,4%) – Є. Євтушенка.

Узагальнений матеріал відображає та формує шкалу ціннісних орієнтацій лінгвокультурної спільноти і соціальної поведінки її членів, що, у свою чергу, знаходить втілення в художніх творах сучасних авторів. Так, ПІ в текстах А. Вознесенського та Є. Євтушенка відображають культурний фон епохи 80-90-х років минулого сторіччя, різні рівні прецедентності цих феноменів. Фонд ПІ складається з національних та іншомовних імен, однак має чітко визначений національний відбиток: відображає історію країни, національний характер, культуру народу.

ВИСНОВКИ

Аналіз антропонімікону в поетичних і прозових творах А. Вознесенського та Є. Євтушенка дозволяє зробити такі висновки.

Для створення okazіональних антропонімів авторами використовуються як узуальні способи словотворення (суфіксальний, префіксальний, складання, аббревіація), так і індивідуально-авторські переосмислення онімів. Серед них виділяються оніми з особливим графічним, звуковим, фонографічним оформленням. Використовуються мовні та мовленнєві моделі okazіоналізмів.

Ідіостилям авторів притаманні мовні, стилістичні, композиційні прийоми, які застосовуються з метою формування експресивного ефекту. Для творення okazіоналізмів, що передають типізацію іменованого персонажа, А. Вознесенський використовує займенники, числівники, скорочення, застосовує різноманітні стилістичні та графічні прийоми, що несуть додаткову предметно-понятійну інформацію: оніми-антитези, наголоси, знаки оклику і питання. Є. Євтушенко використовує власні й прецедентні імена, створює індивідуально-авторські оніми для типізації або, навпаки, індивідуалізації (виділення найбільш яскравої риси героя), як прийом акустичного або акцентного маркування онімів персонажами творів, надає їм нового значення; застосовує продуктивні, демінутивні та пейоративні форманти, афікси для визначення іменувань по батькові.

У ході проведеного дослідження визначено основні функціонально-семантичні характеристики прецедентних імен у творах А. Вознесенського та Є. Євтушенка: широка відомість їх денотатів, наявність високоімовірнісних конотативних ознак, входження до імплікаційного значення оцінних ознак, здатність до семантичних перетворень. Використання авторами прецедентних імен зорієнтовано переважно на стандартну мовну особистість, що й дозволяє їм вживати частину прецедентних імен без додаткових конотацій, інтерпретацій, інтертекстових структур.

Для додаткової інформації про денотат прецедентного імені автори використовують диференційні ознаки, що характеризують діяльність носія імені, продукт його діяльності, стиль, манеру, характер, зовнішність, пов'язані з ним подію або період часу. Прецедентне ім'я служить еталонним порівнянням, засобом встановлення тотожності між певною особою та героєм художнього твору, використовується для порівняння предметів, дій, якостей. Однією зі складових літературного прецедентного імені є авторська оцінка, що сприймається як емотивна, особистісна і не завжди об'єктивна. Тим часом оцінка слугує ціннісним орієнтиром для відповідного національного соціуму.

Прецедентні імена виступають як символи, передають характерні для суспільства ритуали; вони притаманні ідіостилю авторів, характеризують їх погляди, підкреслюють індивідуальність авторської манери.

Досить часто прецедентні імена зазнають метонімічних перетворень, викликають певні асоціації, що дозволяє виключити смислову невизначеність при інтерпретації образу персонажа, побачити його нові грані.

У художніх текстах А. Вознесенського та Є. Євтушенка використовуються відомі імена, що прийшли з таких галузей, як література, мистецтво, музика і театр, наука, політика, військова справа, спорт, релігія та міфологія, про що й свідчить частотність прецедентних імен з цих сфер діяльності. Аналіз показує, що література найбільше формує базу прецедентних імен (як імена письменників, так і імена персонажів художніх текстів). Це пов'язано насамперед із тим, що твори художньої літератури залишаються найпопулярнішою сферою поповнення фонових знань порівняно, наприклад, з музикою, балетом і живописом. Найбільш нестабільною групою є імена спортсменів, що пояснюється досить швидкою зміною прецедентних імен у світі спорту, короткою спортивною кар'єрою, а також великою різноманітністю видів спорту, до яких не всі представники лінгвокультурної спільноти можуть виявити інтерес; врешті, спорт, очевидно, значно менше впливає на суспільну думку.

Усі проаналізовані групи прецедентних імен є відкритими і поповнюються новими одиницями. Наші спостереження свідчать про те, що корпус прецедентних імен не є постійним. Виняток становлять прецедентні імена біблійного походження, імена героїв міфів і легенд, казкових персонажів. Це відносно закриті мікросистеми. Прецедентні імена завжди залишаються індивідуальним іменем (як при екстенціональному, так і при інтенціональному функціонуванні).

Незважаючи на те, що фонд проаналізованих прецедентних імен містить велику кількість іноземних запозичень, в цілому він має виразну національну маркованість: за кожним прецедентним іменем стоїть національно детерміноване мінімізоване уявлення, спільне для всіх членів російської лінгвокультурної спільноти.

Кожен з письменників формує своє конотативне значення прецедентного імені *Золушка* – у А. Вознесенського, *Бог*, *Буратино*, *Циолковский* – у Є. Євтушенка.

Не всі прецедентні імена пов'язані з прецедентними текстами або ситуаціями. Частина прецедентних феноменів (*Высоцкий*, *Ленин*, *Маяковский*, *Микеланжело*, *Обломов*, *Пеле*, *Пушкин*, *Спартак* та ін.), імена з біблійних і міфологічних сюжетів, літературних творів (*Квзимодо*, *Обломов*), творів мистецтва (*Джоконда*) функціонують «автономно», маючи при цьому всі ознаки прецедентності.

Проаналізовані прецедентні імена виступають як складне й маловивчене явище лінгвістики, отже, подальше вивчення цих феноменів зробить значний внесок у сучасне мовознавство.

Висновки ґрунтуються на результатах дослідження матеріалу, представленого як в тексті дисертації, так і в додатках. Ці дані може бути використано у підготовці методичних матеріалів, необхідних для подальшої розробки теорії прецедентності, словників прецедентних імен, орієнтованих на широке коло користувачів, оскільки вони є досить актуальними в умовах міжкультурної комунікації. Подальша дослідницька робота в цьому напрямку потребує розширення аналізованої бази та використаних методик.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях:

1. Яцура А. П. Прозвища в среде школьников / А. П. Яцура // Русский язык и литература в учебных заведениях. – 1998. – № 1. – С. 27–30.
2. Яцура А. П. Наследие Е. Ф. Карского и современный антропонимикон / Александра Яцура // Антропоцентричний підхід у дослідженні мови : матеріали VII міжнар. Карських читань. 13–14 трав. 1998 р. – Ніжин – Гродно : НДПІ : Наука-сервіс, 1998. – С. 46–48.
3. Яцура А. П. О взаимодействии литературного языка и индивидуально-авторского речевого стиля. (На примере антропонимов в поэзии А. Вознесенского) / Яцура А. П. // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Проблеми безпеки української нації на порозі ХХІ сторіччя». Ч. 2. / заг. ред. М. І. Пірен – К. – Чернівці : КВГІ, 1998. – С. 235–242.
4. Яцура А. П. Отражение в поэтическом антропонимиконе социально-политических проблем и реалий (на материале произведений Евгения Евтушенко) / Яцура А. П. // Мови й культура народів Приазов'я : зб. наук. пр. Бердянського держ. пед. ін-ту ім. П. Д. Осипенко (Філологічні науки). Вип. 2. – Бердянськ, 2000. – С. 79–83.
5. Яцура А. П. Культурно-эстетические аспекты в антропонимах современной прозы Андрея Вознесенского / Яцура А. // Мова і культура. Вип. 3, т. 4. – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2001. – С. 327–331.
6. Яцура А. П. Лексико-семантические и словообразовательные функции антропонимов (в поэме А. Вознесенского «Вечное мясо») / Яцура А. П. // Мова і культура. Вип. 6, т. 6, ч. 1. – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2003. – С. 252–257.
7. Яцура А. П. Прецедентное имя как отражение культурного фона произведения / Яцура А. П. // Культура народов Причерноморья. Т. 1, № 137. – Симферополь: Таврический нац. ун-т им. В. И. Вернадского, 2008. – С. 310–313.

8. Яцура А. П. Прецедентные антропонимы в произведениях Евгения Евтушенко (на примере повести «Ардабиола») / Яцура А. П. // Мова і культура. Вип. 10, т. 6 (106). – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. – С. 160–166.
9. Яцура А. П. Особенности функционирования прецедентного имени в художественном тексте (на материале романа Е.Евтушенко «Ягодные места») / А. П. Яцура // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Сер. 9 : Актуальні проблеми сучасного мовознавства. – 2008. – № 3. – С. 83–86.

АНОТАЦІЇ

Яцура О. П. Антропонімікон сучасних поетичних і прозових творів А. Вознесенського та Є. Євтушенка (структурно-функціональний аспект). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.02 – російська мова. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2009.

Дисертацію присвячено аналізу особливостей творення індивідуально-авторських антропонімів, функціонування okazіонального і прецедентного ономастиконів у творах А. Вознесенського та Є. Євтушенка. Внаслідок структурно-семантичного аналізу okazіоналізмів у текстах письменників з'ясовано: індивідуально-авторські оніми виконують інформаційно-естетичну функцію, кожна словотвірна морфема надає додаткового значення, здійснює характеризуючу функцію; словотворення okazіональних антропонімів має низку особливостей; стилістичні та композиційні прийоми сприяють створенню експресивного ефекту.

Визначено основні функціонально-семантичними характеристиками прецедентних імен у текстах авторів: широка відомість їх денотатів, наявність високоімовірнісних конотативних ознак, входження оцінних ознак до імплікаційного значення, здатність до семантичних перетворень. Використання цих імен в текстах зорієнтовано переважно на стандартну мовну особистість, що дозволяє застосовувати їх без додаткових конотацій, інтерпретацій, інтертекстових структур.

Ключові слова: антропонім, онім, поетонім, okazіоналізм, прецедентне ім'я, конотація.

Яцура А. П. Антропонимикон современных поэтических и прозаических произведений А. Вознесенского и Е. Евтушенко (структурно-функциональный аспект). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.02 – русский язык. –

Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, Киев, 2009.

Диссертация посвящена исследованию особенностей создания индивидуально-авторских антропонимов, функционирования окказионального и прецедентного именникб в поэзии и прозе А. Вознесенского и Е. Евтушенко.

На основании проанализированного материала сделан вывод о том, что созданные индивидуально-авторские номинативные единицы выполняют, в частности, информационно-эстетическую функцию, каждая словообразовательная морфема привносит дополнительное содержание, выполняя характеризующую функцию. Наиболее распространенными способами образования онимов для обоих авторов остаются как узуальные словообразовательные приемы (суффиксальный, префиксальный, сложение, аббревиация), так и индивидуально-авторские переосмысления онимов (языковые – использование имен собственных наименований, топонимов; речевые – окказионализмы, не имеющие языковых моделей, среди которых выделяются онимы с особым графическим, звуковым, фонографическим оформлением).

Установлено, что А. Вознесенский использует для образования окказионализмов местоимения, имена числительные, сокращения или именование одной буквой, заимствование имени и фамилии, объединение типизированной фамилии с нейтральным именем, перевод иностранного онима в русский с использованием суффиксальной морфемы *-ин-* или *-ов-*, применяет чередование звуков, аллитерацию и ассонанс.

Идиостилю Е. А. Евтушенко свойственны использование собственных имен как прием типизации или индивидуализации, изменение уже существующих антропонимов как прием акустического или акцентного воспроизведения онимов персонажами произведений, придание нового коннотативного значения именам известных общественно-политических и культурных деятелей, слияние основы известной фамилии с продуктивными формантами *-ер*, *-ай*, использование традиционных аффиксов для образования именованний-отчеств *-ич/-ыч*, *-овн(а)*, дименутивных и пейоративных суффиксов *-ушк-*, *-юр-*, префикса *за-* для придания значения отдаленности, кавычек для усиления иронии, приема гаплоггии. Автор создает *речевые окказионализмы*, значение которых раскрываются при речевой реализации языка, наличии контекста (*Ы-Ы, Й-Й*).

Независимо от того, войдут ли впоследствии созданные А. Вознесенским и Е. Евтушенко окказионализмы в общенациональный словарный фонд или останутся разовыми, ситуативно закрепленными, будут

ли они использоваться когда-нибудь в речи, роль мастеров литературы в этом процессе очевидна.

Установлено, что основными функционально-семантическими характеристиками прецедентных имен в текстах А. Вознесенского и Е. Евтушенко являются: широкая известность их денотатов, наличие характерных коннотативных признаков, вхождение в область импликационного значения оценочных признаков, способность к семантическим преобразованиям. Использование авторами в текстах прецедентных феноменов сориентировано преимущественно на стандартную языковую личность, что позволяет номинатору упоминать ряд имен без дополнительных коннотаций, интерпретаций, интертекстовых структур.

Проанализированный материал отражает шкалу ценностных ориентаций и социального поведения членов лингвокультурного сообщества, что, в свою очередь, воплощено в художественных произведениях современных авторов. Фонд прецедентных имен состоит из национальных и иноязычных имен, однако носит отчетливый национальный отпечаток: отражает историю страны, национальный характер, культуру народа. Корпус прецедентных имен непостоянен. Изменение общественных отношений, социальных условий, переориентация моральных ценностей, исчезновение неактуальных понятий и возникновение новых обуславливает подвижность состава прецедентных имен: одни из них устаревают и выпадают из употребления, другие обрастают новыми или дополнительными значениями, рождаются новые прецедентные имена. Данные вербальные единицы эмоционально окрашены, связаны преимущественно с прецедентными ситуациями или прецедентными текстами, являются элементом поля оценочности.

Для идиостилей обоих авторов характерно использование традиционных приемов создания экспрессивного эффекта – противопоставление, метафора или метонимический перенос, аллитерационный эффект, придание собственно-авторского коннотативного значения прецедентным именам (*Золушка* у А. Вознесенского, *Бог, Буратино, Циолковский* – у Е. Евтушенко).

Ключевые слова: антропоним, оним, поэтоним,okkaзионализм, прецедентное имя, коннотация.

Iatsura O. P. Anthroponyms in modern poetry and prose by A.Voznesenskiy and Ye. Yevtushenko (structural and functional aspects). – Manuscript.

Thesis for PhD in Linguistics, special subject 10.02.02, – Russian Language. – National Pedagogical University named after M.P. Drahomanov. – Kyiv, 2009.

This thesis analyzes the peculiarities of coinage of individual and original anthroponyms, the functions of occasional and precedent names in pieces of literature written by A.Voznesenskyi and Ye. Yevtushenko. Structural and semantic analysis of occasionalisms in literature works produced by both authors helped realize that the coined individual and original onyms perform information and esthetic function; each word-making morpheme provides extra meaning and performs descriptive function; coinage of occasional anthroponyms has a number of peculiarities; stylistic and compositional methods enhance the expressive effect.

Key functional and semantic features of precedent names coined by the above authors are as follows: their denotats are widely known, they demonstrate highly probable connotations, they enter the area of implicational meaning of evaluation marks; they are subject to semantic transformations. While using precedent names, the authors mostly focus on standard language entity, which helps use them without additional connotations, interpretations, inter-text structures.

Key words: *anthroponym, onym, poetonym, occasionalism, precedent name, connotation.*